

УДК 167.7+373.6

Самодрин А. П.

ДЕОНТОЛОГІЯ ВІДДАНОСТІ ВОЛОДИМИРА МОРГУНА

(до 70-річчя професора В. Ф. Моргуна)

А Розглянуто питання утворення родової енергії під кутом педагогічної деонтології, йдеться про «дух хлібодара-воїна-бого-слова» як соборності особистості українця.

Ключові слова: розвиток, пізнання, ідея, віра, особистість.

Актуальність. Коли на початку ХХ століття український геній Володимир Іванович Вернадський (1863–1945) [11] проголосив віщу фразу про те, що в майбутньому людині прийдеється взяти на себе відповідальність за розвиток і природи, і суспільства, навряд чи він думав, що цей час наступить так швидко...

Земля – це вічний епос, що пишеться всіма поколіннями кращих талантів. Для справи потрібні сподвижники, як повітря, як сонце – вони збуджують, втішають, облагороджують, дають гарний приклад людям у боротьбі за добро, – привів ці слова Федора Трохимовича Моргуна у спогадах про нього, як про свого духовного наставника і вчителя життя, і вжив як власне переконання академік Іван Андрійович Зязюн [1]. Народна мудрість – річка розуму від самої природи, що тече поряд нас і діє як універсальне правило для кожного і на всякого долю. Тільки збагни. Якщо ти її не помічаєш у своїх ближніх, навряд чи помітиш взагалі. Шукаємо щастя по країнах, століттях, а воно скрізь і завжди з нами; як риба у воді, так і ми в ньому, і воно біля нас шукає нас самих. Немає його ніде від того, що воно скрізь. Воно схоже до сонячного саява – відхили лише вхід у душу свою, – висловив Григорій Савич Сковорода як духовний батько Моргуна і Зязюна [7].

До того часу, поки дитина дивиться з надією на вас і вірить у вас, ви – справжній вихователь, наставник, ви – вчитель життя, ви – авторитет, живе втілення життєвої мудрості, ви – друг, товариш, – за Василем Олександровичем Сухомлинським (1920–1971) [9], здобутки якого і разом його вчителя А.С. Макаренка (1888–1939) захищав від забуття І. А. Зязюн...

І про всіх вищезгаданих можна написати, як про батька такі слова: мій батько і суворий не менш, як добрий. Він безкомпромісно вимогливий до людей

лукавих, нероб і безгосподарних. Батько – один із тих, хто за правду задля великої благородної ідеї готовий іти на вогнище і на плаху. І проголосив їх Володимир Федорович Моргун [3], учений-психолог, якому 23 березня 2017 року – 70 років, а він наполегливо тримається батьківських думок і настанов сину, множить свій унікальний деонтологічний досвід для сучасників як педагогічне добро і як *приклад: як саме брати відповідальність за природу і суспільство.*

З усіма, згаданими вище, мав перетин і автор даної публікації. Спробуємо наблизитися думкою до класиків і розібратися в таємницях деонтології відданості.

У роботі *аналізуються* питання утворення родової енергії під кутом педагогічної деонтології з оглядом думок В. І. Вернадського, Ф. Т. Моргуна, Г. С. Сковорода, В. О. Сухомлинського, В. А. Ткаченка, М. Г. Холодного, Т. Г. Шевченка та ін. [1–8] на тлі роздумів автора про постать психолога Володимира Федоровича Моргуна як вірного сина України, захисника і послідовника свого батька.

Стаття може бути корисною для всіх, хто як Г. С. Сковорода, В. В. Вернадський, Ф. Т. Моргун та багато інших, творили, будували Україну у своїй душі та серці, і їх послідовникам.

Основна частина. Деонтологія (від грец. *δέον* – належне) – вчення про проблеми моралі й моральності, розділ етики [8, с. 375]. Основна причина неузгоджених життєвих позицій і вподобань українців і не тільки, нашого повільного запрягання з очікуванням швидкої їзди – у непізнаності смислу життя поколінь, у тому, що батьки і діти мають свій різний, але, по суті, нез'єднано близький, споріднений погляд на світ, вважаючи його єдиновірним по-своєму: по-юнацьки оптимістично «гетьманським» – з одного боку, та через посягну

зневіру до справи покоління попередників песимістично безплідним, безнадійним – з іншого боку. Ось такою антиномією розітнутого духа українства як єдністю і боротьбою протилежностей живемо... А звідти, як із сутінок розумності, на кожного дивиться «біс: смуток, туга, нудьга», – за Г. Сковородою [7, с. 102], а серце спить...

Невже, дійсно, земне життя України – сон, з якого не вирватися, аж поки не ввійдеш у життя Космічне? То може наш Розум – нам на заваді?

Як відомо, соціальне тіло України розпорошене по всьому світу, але осередок її всепланетного Розуму там, де б'ється гаряче Серце, де діє географічна детермінанта довкіл Дніпра-Славути, де сконцентрованою є вся енергія життя Божої України на своїй безцінній землі-матері – чорній, як наше життя-буття, здобреній нами ж самими. Де доброю землі невпинно виховується людське благородство як домінанта – хлібодарність, а через це по троху приборкується народне воїнство й непомітно стихає віра – як пошук істини.

Прокинься Україно, пізнай власний «*дух хлібодара-воїна-богослова*» як соборність особистості українця – просив Григорій Сковорода (1722–1794), – а світ ловив його думки та й не спіймав... Григорій Савич Сковорода ствердився як *філософ-богослов найбільше; натура хлібодара і воїна жила в ньому повсякчас, разом сублімували можливості його свідомості відшукувати власний дух далеко наперед*.

Куди йдеш, Україно? Пізнай історію свого буття й набутий досвід батьків, – закликав українців Федір Моргун у 2003 р. Пам'ятаємо, як у 1991 р. Україна, не набувши належного політичного і соціального імунітету, за відсутності належного самопізнання й позбувшись ядерної зброї, у своїй соборності втрачала *якості воїна*, бо серцем не прокинулася, через те не схаменулася й духом. Куцим розумом украденого щастя (розвал СРСР) тодішня державна еліта реалізувала по суті принцип незалежності влади від народу: можливість привладних прошарків народу багатіти, а бідних – ставати біднішими, при цьому наука і людина ставали більш продажними, а життя – дегуманізованим. По іншому мислив Федір Моргун, по іншому могло б відбутися, якби дістався українського олімпіу влади... Бо за опори свого мислення мав думки Г. С. Сковороди (ідея гармонії людини з природою, суспільством і самим собою), Т. Г. Шевченка (мрія про рівноправну Україну у «вольній, новій» сім'ї народів, «геніального українця» В. І. Вернадського, який, дякуючи своїм унікальним працям, став у ряд найбільш відомих благодійників людства. Особистості Сковороди, Шевченка, Вернадського для Ф. Т. Моргуна – втілення соборного розуму: пошук батька. Єство Федора Моргуна і молило, і воляло – навчайтесь люди! А свідомість української влади – мовчала, байдужою були наука й освіта. Тоді й було ним проголошено: «Україна ловила Федора Моргуна, та не спіймала» [5, с. 4]. Федір Трохимович Моргун (1924–2008) ствердився як *господар: філософ-богослов-хлібодар і як духовно зріла натура воїна – оберег природи*. А за покликом серця – педагог, наставник, учитель... Бути річкою, в якій зливаються гаряче серце й холодний розум, не допу-

скати поспішних, непродуманих рішень – це одна з вічних гілок педагогічної майстерності, писав В. О. Сухомлинський [9].

Деонтологічно, будь-який рух «кудись» по суті є рухом «до самого себе»... Ідея буття народу як нації так само важко ним шукана, як і дух – і думається, що національна ідея України і слідом інших для епохи ноосфери як до стану, куди стрімко просувається біосфера Землі – це ідея прояву стараннями вивиченої фундаментальною наукою освіти смислу власного буття, виховання соборної особистості як найвищої цінності, пізнання *чому саме, з ким саме і як навчитися життю разом*.

Ідея – диференційована реальність, розпізнана розумом й пронизана духом стає функціонуючим артефактом або життєтворенням настільки, наскільки його потребує життя. Дух – справа життя, фізичний час, неперервний і сприймається лише на віру. Дух – розумна енергія, гармонія, всесвітня Ноосфера. Кожна людина його розпізнає опосередковано спорідненим трудом як своєрідним ключем до розв'язку долі власної особистості як системи «людина – природа». Ідея пізнання духу і дух – комплементарні по суті приналежності, але різнорівневі поняття. Дух притаманий життю в цілому, а ідея – надбання конкретної людини – свідомо мислимо нею як синтетичний динамічний об'єкт «людина – світ» (розуміння себе і світу як ари власного життя), де освіта людини становить за сіб пізнання власного духу. У великій мірі духовна підтримка особистості з боку соціальних інституцій через прилучення її до ідеї колективного труда визначає умову стійкості системи «людина – природа» в процесі її життєдіяльності. Тому в синергії *віри і освіти як свідомо мислимого* та синтезованого педагогічною функцією для розпізнання духовного потенціалу особистості – творчість як рушійна сила людського розвитку...

Відсутність віри при формуванні свідомості породжує страх непізнання з відступом до тварності, буттєвої ентропії, знедолення народів і націй. Заглянемо до словника: *нація* (від *natio* (лат.) – плем'я, народ), історична спільність людей, що складається в ході формування спільності їх території, економічних зв'язків, літературної мови, деяких особливостей культури і характеру, що складають її ознаки [8, с. 867]. Це так і не зовсім.

Щодо української нації – у неї є не тільки локальний географічний вимір (перетин фізичної й економічної географії) – Україна як держава, але й глобальний, і космічний – її тіло, душа і дух. Точка перетину їх – *мисляча людина*. Сьогодні національним питанням стає не лише географічна територія, а організація комунікаційних зв'язків на планеті засадами освітньої логістики як горизонтів мислення у видовому і родовому прояві життєдіяльності народу. Вживати – правильно єднатися: в сім'ю, соціальну групу, державу – з одного боку; природою власної душі – з тілом і духом.

Поміркує разом із мислителями. За Г. С. Сковородою, все те, що існує у великому світі, існує і в малому, і що можливе в малому світі, те можливе й у великому, згідно з їх відповідністю й через єдність всенаповнюючого духа. Страх смерті нападає

на людину найбільше в старості її. Треба завчасно приготувати собі озброєння проти цього ворога, не роздумами, – вони не дійсні, – а мирним настроєм своєї волі на волю творця. Такий душевний мир приготується заздалегідь, тихо у тайні серця росте, підсилюється відчуттям зробленого добра за здатностями й відношеннями нашого буття до кола, нами зайнятого. Це відчуття є вінок життя й двері безсмертя. Втім, минає образ цього світу і, наче сон того, хто прокинувся, зникає... *Тимчасове життя є сон мислячої нашої сили.* Прийде час, сон закінчиться, мисляча сила прокинеться, і всі тимчасові радості, насолоди, печалі й страхи цієї тимчасовості зникнуть. В інше коло буття вступить дух наш, і все тимчасове, наче сон того, хто прокинувся, зникне. Дух і вічність є те саме – наголосив Г. С. Сковорода. Тому розумій життя вічне і муку вічну. Вічність є відсутність печалі, постійність, надія. Вічність і час є один складник, та не єдине: одне – світло, друге – п'ятьма; одне – добро, друге – зло; одне – голова, друге – хвіст [7].

Тож, у пізнанні історії рідної землі як генези буття народу і свого родового принципу – наше українське кредо і наше щастя, але не повне. Там захована і наша віра, і нинішні нещастя – розпорошена свідомість, розбрат, зрада родових традицій – але ж ми є такими, які ми є. А чи є такі серед нас ті, яких доля *a priori* як даром наділила правильно бачити світ і людину, своїх батька і матір, змусила стати мудрішими за інших – пасіонаріями (термін Л. М. Гумільова)?

І тут приходять на ум Шевченкові рядки – якби ви вчилися так, як треба, то й мудрість би була своя...

Ми вже дійшли до того місця в розвитку нашого пізнання себе, де світ став уловлювати думки філософа Г. С. Сковороди, і сродно посилює його Ф. Т. Моргун, застерігаючи українців про безлад на Донбасі, сказавши своє рішуче «Ні!» сталінізму і сепаратизму (2005 р. [6]), який за науку честі визнає таку, що служить ідеалам добра і гуманізму, саме вона, за його переконанням, укаже правильний шлях у майбутнє. Основну роль для розвитку людини і людства повинні взяти на себе «філософи, гуманісти й екологи...». При цьому вчений-аграрій *наголосив на нагальності ідей В. І. Вернадського для нашого часу*: «...І якщо ідея ноосфери стане для нас основою життя сьогодні і в майбутньому, це буде означати, що духовні сили народів невичерпні, бо вони на правильному шляху, який веде до вічного і щасливого життя людства на планеті». На цій *фундаментальній основі*, де складне сформульовано досить доступно (а це біда науки: складне доводити більш складним, замість навпаки), Ф. Т. Моргун пропонує створювати національну державу, її економіку; добиватися розквіту мови, культури і науки; долю свого народу вбачає у долі жінки-матері, сестри, доньки, заступниці й Берегині – одвічної Покрови. Цим самим від імені простого народу – народної маси – вченим-мислителем висловлено запит освіти на *образ майбутнього*, який би символізував *шлях України* і націлював долю кожного українця на ідеали-святині: рідна мова і українка [4, с. 24–28].

У житті народу чи окремої особи настає час, коли, куди б ти не йшов, ти відшукаєш батька... Ф. Т. Моргун відшукав свого духовного батька як соборну особистість (Г. С. Сковорода, Т. Г. Шевченко, В. І. Вернадський – основа й далі – міриади сродників мислі й діла, побратимів) [5, с. 67]. Він своїм власним прикладом життєдіяльності деонтологічно сотворив феномен, коли власні діти, які наче б то по логіці розвитку враженого техносферою й дегуманізацією наступного покоління повинні бути не схожими на своїх батьків-попередників (а схожими лише на свій час), наче б то, заперечуючи закони логіки природи, стають глибокими сродниками своїх батьків...

Тож, паралельно думкам Вернадського у ХХ ст. наступав час ноосфери сродної праці думки на основі деонтології відданості сім'ї Моргунів – коли не раптом, а послідовно, крок-за-кроком син – учений-психолог Володимир Федорович Моргун (1947 р. н.), пізнаючи душу батька і кризь неї психозой, став вселятися в його дух, і, одночасно, в дух батькових учителів, об'єднуючи свій подвиг стараннями науково-психологічних шкіл повести справу батька у ноосфері – організована серія конференцій «Вернадськіанська ноосферна революція у розв'язанні екологічних та гуманітарних проблем».

Що ж маємо за найважливіше на основі такої деонтологічної організації думки? Насамперед – педагогіку серця, як простір супроводу родової енергії духовності українства для вивернення родової свідомості в напрямі еволюції духу. Вчений В. Ф. Моргун, розібравшись у суті зради як феномену в царині прибічників різночинного українського духу щодо свого батька, дає нам безцінну пораду [3] й демонструє метод оздоровлення нашого життя відношенням і ставленням до особистості свого батька конкретно – Федора Трохимовича Моргуна. А на виході думок Моргуна-молодшого, як прояв кращого українського, з'являється віршована мудрість нахшталт Саду божественних пісень Сковороди – «Сад божественних пісень Володимира Моргуна» (автор) як деонтологічно виховане, де зокрема:

*Чи знайдеться собі такий сміливий,
Що свій народ питає як людей:
Як, люди добрі, далі будем жити?
Скажіть мені, і я зроблю – ей-ей!*

*Коли брехня наб'є, друзі, оскому,
Й свободу слова ви захочете удома,
До Київської Русі єднайтеся,
Якщо не вмере, Вкраїною називайтеся [4, с. 15].*

Воістину, будь-який рух «кудись» по суті є рухом «до самого себе»... Наукова мисль сама по собі не існує – вона створюється людською особистістю. У світі реально існують тільки особистості, які усвідомлюють і висловлюють наукову мисль, проявляють наукову творчість – духовну енергію деонтологічно. Я син і добре знаю, що мій батько не жалів сил, не жалів себе, щоб усім людям, а особливо селянам і робітникам, було добре, – пише Володимир Федорович про батька. Якщо селу погано – всьому

суспільству погано. Якщо батькові, Федору Трохимовичу, погано (через брехню і наклепи) – сину Володимирі геть нестерпно!, додамо. І тому його деонтологічна душа стає захисником батька – *воїном духу* [3, с. 3–37].

І поруч – побратими, їх більше, ніж негідників, – доводить Володимир Моргун і надає нам приклад боротьби за істину... Розум людини у великій мірі є продуктом деонтології відданості, він зростає і розвивається на основі неперервного й активного пристосування його до явищ природи, не може створювати нічого, що заперечувало би закономірність структури космосу або закономірний хід його еволюції, так як він сам є породженням того ж космосу, синтезу еволюціонуючої матерії і вірувань. Жити віками у своїй творчості – ось єдиний вид безсмертя, про яке може мріяти людина, що піднялася до антропокосмічного ставлення до себе, до людства, до природи. Такими є справжні батьки і справжні сини, що мріють і живуть за правилами космосу – Моргуни.

За М. Г. Холодним, людина – від народження до смерті – лише одна світлова хвиля. І як ця хвиля, виникаючи в ефірі, в найкоротшу мить свого існування вириває із темряви все, чого торкнеться, так і свідомість окремої людини на найкоротшу мить кидає на оточуючий її Всесвіт світло живого споглядання, дослідження і думки. Завдячуючи повторам і наступності людських свідомостей ці окремі спалахи світла зливаються в один потужний і неперервний світловий потік. Людська думка стає наче б то свідомістю Всесвіту, адекватною йому в просторі та часі [10, с. 174–189].

Духовність деонтологічна – це біологічний вид енергії, яка закладена в нас космічним розумом. Духовність – правильні дії кожного над собою, своєю енергетикою, неймовірний потенціал схованого від розуміння власною особистістю [2, с. 12–16], що потребує нової школи і нової системи виховання в ній – єдності душі, духу і тіла.

Саме в трансцендентній фазі світосприйняття людини та її відчуттях накопичується сила духу як нерозгорнутий простір-час, мрія, навіювання, марево нових ідей, ірраціональність... Сьогодні розпочалася «ноосферна битва» за цей простір людини, за цей потенціал-«ортогенез» (В. Грант) і ця битва стає носити все агресивніший гібридний характер – фізичний, кровопролитний на фоні психологічних і психопатологічних, а від так – і фізіологічних, і генетичних зрушень. Утриматися в житті індивід зможе, лише «ухопившись освітою» особистісно за космос як світопорядок і його дух... Тобто зрозуміти вічну ноосферу життя і відобразити її своєю

свідомістю – збудувати ноосферу в собі й біосфері планети. На це спрямована науково-освітня робота професора Володимира Моргуна. У своїй роботі директора Кременчуцької ЗОШ №3 (1991–2000) нам довелося використовувати наукові доробки Володимира Федоровича з теорії особистості. Розглядаючи проблему інтеграції та диференціації багатовимірної структури особистості, В. Ф. Моргун підкреслює, що в сучасній психології існують два підходи до розуміння особистості: інтегративний і диференційований. На погляд ученого, обидва підходи доповнюють один одного і дозволяють говорити про інтегративно-диференційований підхід до вивчення особистості як інтедифію в освіті.

Висновок. Отже, особистість – це людина, яка активно й свідомо опановує досвід життя, що дозволяє реалізовувати їй власну індивідуальність, яка має унікальне динамічне співвідношення просторово-часових орієнтацій, потребнісно-вольових переживань, змістів, рівнів опанування й форм реалізації діяльності, стверджує собою В. Ф. Моргун і його деонтологія відданості: батько як модель активної спорідненої діяльності, доставленої дитині деонтологічно в доступний спосіб у вигляді комунікативної основи суспільства як гри-праці для вибудови громадянської позиції особистості, зорієнтована на її майбутні життєві здобутки оберезами душі з усуненням можливості помилок посередництвом здобутого життєвого досвіду – проєктивний розум: істина, краса, совість; мати – життєдайна велич і найрідніша природа, її правда, добро, смисл і віддане серце, що завжди надіється і любить, які б ми не були...

Список використаних джерел

1. Зязюн, І. А. Феномен Федора Моргуна / І. А. Зязюн // Сільські вісті. – 2004. – С. 3.
2. К основам физического взаимодействия : матер. IX Межд. науч.-практ. конф. МАБЭТ «Грани познания: пространственно-временная субстанция живых волн» 7–8 сентября 2015 г. / под науч. ред. проф. В. А. Ткаченко. – Днепропетровск : МАБЭТ, 2015. – 232 с.
3. Моргун, В. Ф. На захист батька / Володимир Моргун. – Полтава : Полтавський літератор, 1998. – 232 с.
4. Моргун, В. Ф. Україна і майдан. Вірші скорботи та надії. – 3-е вид., доп.; авт. післямови В. В. Рибалка. – Полтава, 2015. – 30 с.
5. Моргун, Ф. Т. Куди йдеш, Україно? / Федір Моргун. – Полтава : Полтав. літератор, 2003. – 244 с.
6. Моргун, Ф. Т. Рішуче «Ні!» сталінізму і сепаратизму / Федір Моргун. – Полтава : Полтав. літератор, 2005. – 32 с.
7. Сковорода, Г. С. Твори; [у 2-х т.] / Григорій Сковорода. – Київ : Вид-во худ. літ. «Дніпро», 1972. – Т. 2. – 278 с.
8. Советский энциклопедический словарь (3-е изд.; гл. ред. А. М. Прохоров; ред. кол. М. С. Гиляров, А. А. Гусев, И. Л. Кнунянц, М. И. Кузнецов и др.). – Москва : Сов. энциклопедия, 1984. – 1600 с., ил.
9. Сухомлинський, В. О. Сто порад учителів [Вибрані твори в 5 т.]. Т. 2 / В. О. Сухомлинський. – Київ : Рад. Школа, 1976. – С. 638–640.
10. Холодный, Н. Г. Избранные труды / Н. Г. Холодный. – Киев : Наукова думка, 1982. – 444 с.
11. Я верю в силу свободной мысли... ; письма М. И. Вернадского И. И. Петрункевичу; вступ. слово акад. В. С. Соколова // Новый мир. – 1989. – №12. – С. 204–221.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу : 01.02.2017

Самодрин А. П. Деонтология преданности Владимира Моргуна (к 70-летию профессора В. Ф. Моргуна).

Ⓐ Рассмотрены вопросы образования родовой энергии под углом педагогической деонтологии, идет речь о «духе хлебопаша-воина-богослова» как сорности личности украинца.

Ключевые слова: развитие, познание, идея, вера, личность.

Samodrin A. P. Deontology of Volodymyr Morgun's loyalty (to the 70th Anniversary of Professor V. F. Morgun).

Ⓐ The article deals with the problems of formation of generic energy at an angle of pedagogical deontology, refers to «the spirit of the ploughman-warrior-theologian» as a grade of identity of a Ukrainian personality.

Key words: development, perception, idea, belief, identity.